

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора
завідувачки кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Приказюк Наталії Валентинівни

на дисертаційну роботу Волошина Дмитра Миколайовича на тему:
**«Формування стратегії розвитку фінансових посередників в умовах
цифровізації економіки»,**

подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
галузі знань 07 Управління та адміністрування

1. Актуальність теми дослідження.

Цифрова трансформація економічних процесів кардинально змінює інституційне середовище функціонування фінансових посередників. Банки, небанківські фінансові установи та фінтех-компанії опиняються в центрі цих змін, виступаючи не лише об'єктами адаптації, а й драйверами впровадження інновацій. Водночас цифровізація породжує нові ризики – кіберзагрози, операційну нестабільність, алгоритмічну вразливість, що актуалізує потребу в перегляді стратегічних орієнтирів розвитку фінансових посередників.

Для України зазначена проблематика набуває особливого звучання в умовах повномасштабної військової агресії та необхідності повоєнної відбудови. Цифрові фінансові інструменти в екстремальних умовах продемонстрували відносну стійкість, забезпечивши безперебійність платежів. Інтеграція до єдиного цифрового простору Європейського Союзу, імплементація стандартів відкритого банкінгу та регуляторних рамок кіберстійкості стають обов'язковими напрямками розвитку.

Це зумовлює необхідність системного дослідження стратегічних механізмів розвитку фінансових посередників в умовах цифровізації, що й визначає актуальність дисертаційної роботи Волошина Дмитра Миколайовича.

2. Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідних тем Національного університету «Чернігівська політехніка», зокрема: «Розвиток фінансової системи в умовах турбулентності та становлення цифрової економіки» (номер державної реєстрації 0125U000298), де автором обгрунтовано концептуальні засади цифрової трансформації фінансових посередників; «Стратегічні детермінанти розвитку ринку фінансових послуг в умовах цифровізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104317), у межах якої здобувачем розроблено методичний підхід до оцінювання цифрової зрілості фінансових установ; «Розробка механізму фінансування інноваційного відновлення стратегічно важливих секторів економіки у післявоєнний період» (номер державної реєстрації 0123U104318), де автором визначено імперативи кіберстійкості та операційної надійності фінансових посередників.

3. Ступінь обгрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Теоретико-методичні та прикладні розробки, сформульовані висновки і пропозиції та елементи наукової новизни, що виносяться автором на захист, мають належний ступінь обгрунтованості та достовірності. Вони базуються на наукових працях українських і зарубіжних вчених з економічної теорії, функціонування сфери фінансових послуг, розвитку фінансових посередників, підтверджуються коректністю постановки наукових і практичних завдань та комплексністю використання методичних прийомів.

Достовірність наукових положень забезпечується комплексним опрацюванням достатньої кількості академічних праць та джерел (236 найменувань), кваліфікованим використанням здобувачем сучасних методів

досліджень. Методологічною базою дисертації є сукупність загальних та спеціальних методів дослідження, серед яких варто виокремити такі: контент-аналіз та систематизація, системний підхід, методи узагальнення та абстрагування, статистичні методи, економетричне моделювання, методи аналізу та синтезу, графоаналітичний та табличний методи.

Автором використано широке коло літературних і статистичних джерел та наукометричних баз. Інформаційну базу роботи складають праці зарубіжних і вітчизняних науковців, нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, звітність Національного банку України, дані офіційних веб-сайтів фінансових установ, дані міжнародних фінансових організацій (OECD, BIS, IMF, World Bank), особисті спостереження і розрахунки дисертанта.

4. Структура дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам.

Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 290 сторінок, з них основний текст – 240 сторінок. Робота містить 37 таблиць, 29 рисунків. Перелік використаних джерел налічує 236 найменувань.

Дисертація Волошина Д.М. написана українською мовою з дотриманням наукового стилю. Зміст дисертації характеризується цілісністю, завершеністю, логічною послідовністю і конкретністю викладеного матеріалу. Всі поставлені задачі вирішено, а мету досягнуто. В оприлюднених наукових працях основні положення дисертаційної роботи та результати дослідження висвітлено з достатньою повнотою. Кількість, обсяг і зміст опублікованих друкованих праць відповідають вимогам МОН України.

5. Наукова новизна одержаних результатів.

У дисертаційній роботі викладено сукупність теоретико-методичних засад, висновків і рекомендацій, які мають наукову новизну. Серед найбільш вагомих наукових результатів доцільно виділити наступні:

– *вперше* запропоновано модель оцінювання цифрової зрілості фінансових посередників (Digital Capability Maturity Index, DCMi), яка інтегрує шість ключових вимірів: технологічну інфраструктуру, процесну зрілість, клієнтську цифрову взаємодію, інноваційну спроможність, кіберстійкість та регуляторно-інституційну відповідність. На відміну від існуючих підходів, розроблена модель враховує галузеву специфіку фінансових посередників та умови функціонування в періоди макроекономічної нестабільності, що є критичним для України (с. 127-136);

– *удосконалено* класифікацію фінансових посередників, яку розширено за рахунок таких критеріїв, як ступінь цифровізації, технологічна основа (API, AI, блокчейн), функціональне призначення та рівень регуляторної інтеграції. Така деталізація дозволяє не лише ідентифікувати окремі групи установ у межах єдиної цифрової екосистеми, а й оцінювати їхню здатність до взаємодії (табл. 1.1, с. 29);

– *удосконалено* систематизацію механізмів впливу фінансових посередників на розвиток цифрових фінансових сервісів, що реалізовано через виділення шести взаємодоповнюючих механізмів: інституційного, технологічного, платформного, регуляторно-інноваційного, освітньо-комунікаційного та інвестиційно-фінансового. Така структуризація дозволяє врахувати багатовимірний характер впливу, що важливо для розробки комплексних стратегій розвитку (табл. 1.2, с. 33-34);

– *удосконалено* наукові положення щодо трансформації функцій фінансових посередників в умовах цифровізації, зокрема функцій управління ризиками, формування довіри, інфраструктурної, інноваційної, фінансової інклюзії та стратегічного розвитку. Визначення напрямів та механізмів їх взаємозв'язку в цифровому середовищі дає змогу подолати фрагментарність досліджень та сформулювати цілісне уявлення про діяльність посередників (табл. 1.5, с. 44-45);

– *набули подальшого розвитку* теоретичні положення щодо архітектури стратегічного управління розвитком фінансових посередників під впливом

цифрових технологій, які доповнено імперативами платформізації, екосистемності, алгоритмічної довіри та кіберстійкості. Це дозволяє врахувати сучасні реалії, де конкурентоспроможність установи дедалі більше залежить не від її розміру, а від здатності інтегруватися в цифрові екосистеми (рис. 1.5, с. 79);

– *набули подальшого розвитку* науково-практичні рекомендації щодо імплементації міжнародного досвіду цифрової трансформації (адаптація регламенту DORA, стандартів відкритого банкінгу PSD2, рамки eIDAS 2.0) в умовах повоєнного відновлення України. На відміну від існуючих узагальнених порад, запропонований підхід передбачає пропорційність вимог до різних груп фінансових посередників та поетапне впровадження (табл. 3.1-3.2, с. 196-197)

6. Практичне значення одержаних результатів.

Сформовані теоретико-методичні засади, висновки та практичні рекомендації можуть бути використані для формування і реалізації заходів щодо розвитку стратегії цифрової трансформації фінансових посередників.

Результати дисертаційної роботи використовуються в діяльності: Публічного АТ «Райффайзен Банк» – пропозиції щодо запровадження інформаційних кампаній для клієнтів щодо безпечного користування цифровими кредитними продуктами; підвищення обізнаності клієнтів щодо ризиків шахрайства при дистанційному отриманні кредитів; методики оцінювання цифрової зрілості фінансових посередників (довідка №5 від 01.05.2026); страхової компанії «ПЗУ Україна» при вдосконаленні підходів до цифровізації страхових послуг та управління операційною стійкістю (довідка № 152 від 13.05.2026 р.); Національного університету «Чернігівська політехніка» – у навчальний процес при викладанні дисциплін «Банківські операції», «Страховий менеджмент», «Банкострахування» (довідка №202/08-838 від 12.05.2026 р.).

7. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

За результатами дослідження автором опубліковано 11 наукових праць, серед яких: 1 стаття в іноземному науковому виданні, що індексується в наукометричній

базі Scopus; 4 статті у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних наукометричних баз; 6 робіт апробаційного характеру (тези доповідей). Загальний обсяг публікацій становить 9,8 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,45 друк. арк.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502), щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

8. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності.

Дисертаційна робота Волошина Д.М. є самостійним науковим дослідженням. Усі наукові результати, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, отримано автором особисто. Посилання на праці інших дослідників оформлено коректно. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів має відповідні посилання на джерела. Ознак академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації не виявлено. Зазначене підтверджується результатами перевірки роботи в системі антиплагіату.

9. Дискусійні положення та зауваження.

Ознайомлення із матеріалами дисертації дозволяє констатувати, що всі висновки зроблені здобувачем є обґрунтованими, характеризуються науковою новизною, мають теоретичне та практичне значення. Зауважень принципового характеру до роботи немає, проте є певні дискусійні положення та побажання, серед яких варто виокремити наступні:

1. У підрозділі 1.1 дисертаційної роботи автор пропонує класифікацію фінансових посередників за шістьма критеріями, включаючи ступінь цифровізації, технологічну основу та функціональне призначення. На наше

переконання, доцільно було б більш чітко визначити взаємозв'язок між цими критеріями, оскільки деякі з них (наприклад, «ступінь цифровізації» та «технологічна основа») можуть перетинатися, що ускладнює однозначну ідентифікацію окремих груп фінансових посередників.

2. У підрозділі 1.3 автор розглядає феномен кіберзагроз та обґрунтовує багаторівневу архітектуру кіберзагроз фінансових посередників. Доцільно було б більше уваги приділити аналізу кількісних показників динаміки кіберзагроз в Україні та світі, що дозволило б підсилити аргументацію щодо необхідності посилення кіберстійкості фінансових установ.

3. На рис. 1.11 (с. 111) представлено архітектуру довіри у цифровому фінансовому посередництві. Вважаємо, що доцільно було б більш детально розкрити змістовне наповнення кожного з рівнів довіри та взаємозв'язки між ними, зокрема через наведення практичних прикладів їх реалізації в діяльності українських фінансових установ.

4. У підрозділі 2.1 (с. 136) автор пропонує для розрахунку інтегрального показника цифрової зрілості використовувати рівні ваги для всіх шести блоків, що є доцільним для універсальних порівнянь. Однак для різних типів фінансових посередників пріоритетність окремих блоків може суттєво відрізнятися: для системно важливих банків критичною є кіберстійкість, для фінтех-компаній – інноваційна спроможність, для кредитних спілок – клієнтська цифрова взаємодія. Доцільно було б запропонувати механізм адаптації вагових коефіцієнтів залежно від типу установи та її стратегічних пріоритетів, що підвищило б релевантність оцінювання для різних категорій посередників.

5. Пілотне апробування методики DСMІ проведено лише на двох системно важливих банках України – АТ КБ «ПриватБанк» та АТ «Ощадбанк». Доцільно було б розширити вибірку дослідження, включивши до неї також представників небанківського сектору (кредитні спілки, страхові компанії, фінтех-стартапи), що дозволило б отримати більш репрезентативну картину цифрової зрілості фінансового сектору України.

6. У третьому розділі (табл. 3.1, с. 196) автор пропонує дорожню карту імплементації DORA в Україні на період 2026-2030 років. На нашу думку, доцільно було б більш детально прописати механізми фінансування заходів імплементації, зокрема для небанківського сектору, який має більш обмежені ресурсні можливості порівняно з банками. Це дозволило б підвищити реалістичність запропонованої дорожньої карти.

7. На рис. 3.3 (с. 209) представлено організаційно-економічний механізм інтеграції фінансових посередників до інноваційної інфраструктури цифрового фінансового ринку. Вважаємо, що варто було б більш чітко визначити критерії оцінювання ефективності функціонування Координаційного центру інтеграції та механізми зворотного зв'язку між його структурними елементами.

Проте, вказані дискусійні положення та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Волошина Д.М.. Вони носять переважно характер побажань щодо подальшого розвитку дослідження та не знижують наукової та практичної цінності отриманих результатів.

10. Загальний висновок.

Дисертаційна робота Волошина Дмитра Миколайовича на тему «Формування стратегії розвитку фінансових посередників в умовах цифровізації економіки» є завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливе наукове завдання – поглиблення теоретико-методичних засад та розробку практичних механізмів формування й реалізації стратегії розвитку фінансових посередників в умовах цифровізації економіки.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами й доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502) та вимогам «Порядку присудження

ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502), а її автор Волошин Дмитро Миколайович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук,
професор, завідувачка кафедри
страхування, банківської справи та
ризик-менеджменту
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка**

Наталія ПРИКАЗЮК